

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון תנז, פרשת וירא, תשפ"ב

יעוץ לסכסוכי ממון, אישות, ועריכת חוזים וצוואות על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

האם כל זה בדין "ממון המזיק", דהיינו שממונו של ישראל הזיק את ממון הגוי, ולא הזיק ישראל בידו את ממון הגוי, אבל אדם המזיק חייב גם לגוי.

וצדדי הספק הן, דהנה גזל הגוי אסור מהתורה, וחייב לשלם לו את הגזלה, כמבואר בחושן משפט (שנט, א) "אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא, בין מישראל בין מעובד כוכבים" ע"כ, ואם עבר וגזל חייב להחזיר לו כמבואר בתוספתא בבבא קמא פרק י, וברמב"ם גזלה (א, ב) ובסמ"ג (לאוין קנו).

אבל אם טעה בחשבון הלוואה פטור, כדאיתא בבבא קמא (ק"ג, ב) וכן פסק הרמ"א בחושן משפט (שמח, ב) וז"ל "טעות עובד כוכבים, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואתו, מותר, ובלבד שלא יודע לו, דליכא חילול השם. ויש אומרים דאסור להטעותו, אלא אם טעה מעצמו, שרי" ע"כ. לפי זה לברר האם מזיק בגופו לגוי אסור וחייב לשלם כמו גזלן, או שפטור כדין הפקעת הלוואתו.

העולה מזה: ממון של ישראל שהזיק לממונו של גוי פטור. ויש לחקור, אם אדם המזיק ממון גוי חייב, כמו שגזל גוי אסור מהתורה, וחייב להשיב. או שדומה להפקעת הלוואתו שמוותרת ואין צריך להשיב.

ישראל שמזיק ממון גוי חייב לשלם

והחזון איש (בבא קמא סימן י סעיף יד) מוכיח שהמזיק בגופו ממון גוי חייב לשלם. דהנה פסק המחבר בחושן משפט (שעת, ט) בדין שאל ישראל מגוי סוס, ובא ישראל אחר והזיק את הסוס. וז"ל "אם בא אחד רוכב בסוסו מאחרי חבירו, ופגע בסוס שחבירו רוכב בו והכה את הסוס, חייב לשלם כל מה שישומו בית דין שנפחת מחמת הכאה זו. ואפילו היה הסוס המוכה של עובד כוכבים וצריך הניזק לשלם לעובד כוכבים יותר ממה שנפחתו דמי הסוס, אין המזיק חייב לשלם יותר ממה שישומו בית דין" עכ"ל המחבר, ומקורו בתשובת הרא"ש (כלל קא סימן ה). פירוש, אם הסוס המוכה היה של גוי, יש לבית דין לשום כמה נפחת הסוס מחמת המכה, ופחת זה צריך לשלם לשואל, כי זה שיעור הנזק, אבל אם הגוי מעליל עליו, שהסוס היה שווה יותר, ומוציא ממנו בערכאות שלהם יותר משומת הנזק על פי בית דין, אף על פי שהמזיק גרם לשואל נזק גדול יותר, אינו חייב לשלם אלא כפי שומת בית דין.

בדין מוסר לגוי על קטן שהזיקו

ובו יבואר: א. ממון ישראל שהזיק ממנו של גוי, האם חייב לשלם. ב. ישראל שהזיק בגופו, ממנו של גוי, האם חייב לשלם. ג. שאל סוס מגוי, ובא אחר והזיקו, והגוי הוציא ממנו בערכאות יותר משומת בית דין. ד. ישראל שחייב לגוי ממון, וישראל אחר מגלה לגוי, ועל ידי זה הוציא הגוי את הממון שחייב לו מהישראל, האם חייב - הישראל שגילה - לשלם לישראל על הנזק, והאם דינו כמוסר. ה. קטן שהזיק, האם צריך לשלם את הנזק כשיגדיל - מן הדין, או לצאת ידי שמים. ו. מדוע החמירו כל כך בדין מוסר. ז. האם יש דין מוסר בזמן הזה כשיש שלטון וחוק. ח. מדוע מוסר חייב לשלם, והא גרמא בנזיקין פטור. ט. כמה טעמים שראוי שהאב ישלם נזקי בנו.

הנידון

"אנו גרים בחוצה לארץ. בבניין שלנו גרים גם גויים. בנו של שכן שלי - יהודי שומר תורה ומצוות - שבר חלונו של שכן גוי. למחרת, הגוי שאל מי שבר את החלון, ואמרתי לו שזה בנו של השכן. לתדהמתו, בתפלה למחרת, צעק עלי השכן ברבים שאני מוסר, אבקש לדעת האם באמת יש לי חלילה דין של מוסר ועלי לפייסו, והאם אני חייב לו כסף על הנזק שהגוי הוציא ממנו את הנזק".

תשובה

זה שסיפר לגוי שבנו של השכן הזיקו, אין עליו דין מוסר כלל, כיון שאין בזה שום חשש של נפשות, או צער. ואפילו על נזק הממון פטור, כיון שגרמא הוא ולא גרמי. ונראה, שמעיקר הדין האב חייב לשלם את נזק בנו הקטן. כמבואר בפנים טעמי התשובה.

ביאור התשובה

צדדי הספק, אם אדם המזיק ממון גוי חייב

בתחלה יש לבאר, האם המזיק לגוי חייב לשלם, ואם הזיק, האם חייב לשלם. דהנה, שור של ישראל שהזיק שור של גוי פטור לשלם, כדתנן בבבא קמא (לז, ב) וכן פסק המחבר בחושן משפט (תו, א) וז"ל "שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים, פטור" ע"כ. אבל יש לחקור,

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

להם. מכל מקום לא עשה לו שום הפסד, שהרי ראובן שלווה מן הגוים, חייב לשלם להם. ואפילו אם מתו הגוים יש לו לשלם ליורשים, כמו שכתב מר רב צדק גאון זצ"ל דאם הפקיד הגוי או הלוה לישראל ומת הגוי, אם אינו מחזיר ליורשים קאי בעון, וכמו שסיים רבינו אבי העזרי, מאחר שידוע ליורשין או לאחרים שהיה חייב, ואין לי להאריך. ואם כן אפילו כדברי ראובן פטור שמעון בלא שבועה" עכ"ל.

וכן רבינו הרא"ם פסק על פי דברי המהר"ם בנידון שבא לפניו, שאינו מוסר. וז"ל (שו"ת מים עמוקים חלק ב סימן צא) "עוד נראה, שאם אמת היה הדבר שראובן גנב את השחייא, אפילו לא ידע הישמעאל בדבר, אלא ששמעון גלה את אזנו, וידע הישמעאל, ונפרע ממנו בלי שלא הפסידו במסירה ההיא יותר ממה שלקח, ולא העליל עליו שום דבר, אין כאן מסירה כלל, כיון שמן הדין היה חייב ראובן להחזיר את השחייא, דגזל העובד אלילים אסור, כל שכן גנבתו, וכיוצא בזה כתב מהר"ם ז"ל בתשובה סימן ל"ה כו', והכא נמי דכוותא היא. ואף על גב דהכא אפשר שימשך נזק לראובן להתחזק בעיניו כגנב, איהו הוא דאפסיד אנפשיה" עכ"ל.

הנה מבואר שכל חיוב ממון שחייב ישראל לגוי, ומסר ישראל אחר לגוי את שם המזיק או חובו, ועל ידי זה פרע הגוי את הנזק או את החוב, אין שום תביעת ממון על הישראל, ואינו מוסר כלל וכלל, דאיהו אפסיד אנפשיה. לפי זה בנידון דידן, אם ילד גדול היה שובר חלונו של גוי, בודאי לא היה לישראל - שסיפר לגוי מי הילד - דין מוסר, ואין עליו שום תביעת ממון, אבל בנידון דידן, שקטן שבר, יש לברר קודם, האם קטן שהזיק חייב, או פטור לגמרי.

העולה מזה: ישראל שהיה חייב ממון לגוי מחמת הלוואה, או נזק, וישראל אחר גילה לגוי היכן הישראל, והוציא הגוי ממנו את הממון שחייב לו, אין על הישראל המוסר דין מסור, ופטור מכל תשלום, כיון שלא הזיקו. אף על פי שהיה חשש שיוציא ממנו יותר.

דין קטן שהזיק

ובדין קטן שהזיק, הלכה פסוקה היא שקטן שהזיק פטור, כדתנן בבבא קמא (פז, א). וכן פסק המחבר והוסף שאפילו אם יגדיל פטור, וז"ל בחושן משפט (תכד, ח) "החובל בחרש, שוטה וקטן, חייב; והם שחבלו באחרים, פטורים; אף על פי שנתפקח החרש ונתתפה השוטה והגדיל הקטן, אינם חייבים לשלם, שבשעת שחבלו בהם לא היו בני דעת" עכ"ל. והרמ"א סתם כוותיה. והארכנו בסימן קל להוכיח שאפילו לצאת ידי שמים אין צריך.

וכיון שנתבאר שמה שמעליל עליו הגוי לשלם יותר ממה שבית דין מחייב, פטור מלשלם, אבל מה שבית דין ישומו חייב לשלם, אם נאמר שישראל שמזיק ממון גוי פטור לשלם, אם כן גם מה שישומו בית דין, אינה תביעה על פי הלכה, אלא עלילה של הגוי, וכשם שפטור מלשלם על עלילתו, יהיה פטור גם לשלם על שווי הפחת על פי בית דין, מכאן מוכיח החזון איש שאדם המזיק ממון גוי חייב.

וכן סובר השאגת אריה (סימן פח), שכתב ששומר על ממון גוי ופשע חייב מדין מזיק, כי מזיק ממון גוי חייב. וכן פסק בשולחן ערוך הרב באורח חיים (סימן תמ סעיף י), וכן פסק בחק יעקב ובית מאיר באורח חיים שם. אם כן הלכה ברורה היא, שאדם המזיק ממון גוי חייב לשלם, והביאם הפתחי חושן (חלק ו נזיקין, פרק א, הלכה א, הערה א), ואף על פי שכתב שם שהמנחת חינוך בכמה מקמות כתב שפטור, נראה שאין הלכה כוותיה. אם כן עולה מזה, שאדם המזיק ממון גוי חייב לשלם.

העולה מזה: אדם המזיק ממון גוי חייב, לפיכך, אם שאל אחד סוס מגוי, ובא אחר והזיקו, חייב לשלם לשואל כפי שומת בית דין בפחת הנזק, ואם הגוי מוציא ממנו בערכאות יותר משומת בית דין, פטור המזיק לשלם יותר משומת בית דין.

מוסר לגוי מזיק שחייב לשלם לו

וכיון שנתבאר שישראל שהזיק ממון גוי חייב לשלם, יש לבאר מה הדין בישראל שהזיק ממונו של גוי, והגוי אינו יודע מי הזיקו, וישראל אחר גילה לגוי שזה הישראל הזיקו, והגוי תבעו לערכאות והוציא ממנו דמי הנזק ולא יותר. האם ישראל המוסר חייב לשלם לישראל המזיק על הנזק שעשה לו, והאם דינו כמוסר. דיש לומר שכיון שמעיקר הדין חייב לשלם אינו מוסר, או דלמא כל מוסר לגוי, אפילו מה שישראל חייב לו דינו כמוסר, מחשש שהגוי יתבע ממנו יותר מהנזק.

אבל באמת כבר דן בזה רבן של ישראל המהר"ם מרוטנבורג ופסק שאין בזה דין מוסר. וזה לשונו בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס קרימונה סימן לה) "שאלתם, על ראובן שטען על שמעון חמיו, שגילה לגוים הנושים בו, שהיה רוצה לברוח, ומזה הפסיד שני זקוקים, ושמעון כופר לא היו דברים מעולם. ראובן יברר דבריו מה הוא קורא הפסד, אם הוא קורא הפסד מה שעכבוהו הגוים שמה עד שהוצרך לפרוע להם מה שהיה חייב להם, אין זה הפסד ואינו חייב לשלם מזה כלום. דנהי שיכול להיות שבדעת עשה שמעון שגילה לגוים, דהוה ליה מחזיר אבידה לגוי, ועל זה נאמר [דברים כט, יח] למען ספות הרוה וגומר, אחרי שלא היה מוטל הדבר עליו לגלות

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בנפשו וכו', ובספרי הפוסקים מצינו שלימדו זכות על מלכויות ושלטונות בזמננו שאין בהם דיני מוסר, אבל ידוע שבהלכות אלו שלטה יד הצנזור, ולפעמים נכתבו (או הושמטו) דברים מפחד הצנזור או השלטון, ועל כל פנים משום איבה, כך שקשה ללמוד מדברים אלה".

"ומכל מקום נראה לעניות דעתי, שיש גם צד בהלכה בזה, שכיון שעיקר החומר במוסר ממון הוא משום שיבאו להרגו, יתכן שבמדינות שיש שם שלטון מתוקן, אף על פי שלכתחלה ברור שאסור, מכל מקום, אם ברור שאין חשש שיהרגוהו, אינו אלא כמזיק ממון, ולא שייך בו כל החומרות שנאמרו במוסר גופו, ומכל מקום, עונש תפיסה אפשר שהוא כמוסר גופו, מפני שתפיסה יש בו חשש פקוח נפש. ועוד אפשר שאפילו במסירת ממון לשלטון, יתכן שיבא לידי פקוח נפש בגלל הדרישות והחקירות שלהם, וידוע שמי שנופל לידם אין מרחמין עליו עד שיודה. ובשו"ת בית יצחק יורה דעה חלק ב סימן מט אות יב כתב שבזמן הזה המוסר ממון אינו בכלל רודף, ומשמע שאסור להרגו משום שאין בו משום סכנת נפשות, וצ"ע" עכ"ל.

העולה מזה, דבאמת יש לדון ולהסתפק במוסר את חבריו לשלטון על עניני מיסים ומעילות כספים ושוחד וכדו' אם דינו כמוסר. מכל מקום, הני מילי בדברים הללו, אבל במוסר לגוי פרטי שילד הזיקו, לכל הדעות אין בזה סרך דין מוסר.

העולה מזה: עיקר דין מוסר ממון חבריו שהחמירו בו כל כך, הוא דוקא מחשש שהנמסר יבוא לידי סכנת נפשות, לפיכך יש אומרים שבזמן הזה אין דין מוסר במקום שיש שלטון וחוק. מכל מקום, יש אומרים שגם בזמן הזה יש חשש שעל ידי הדרישות והחקירות וכדו' יבוא לידי מאסר שהוא חשש פיקוח נפש, לכן גם בזמן הזה יש דין מוסר. אבל המוסר לגוי פרטי שילד הזיקו, אין בזה דין מוסר, שאין בזה כל חשש פיקוח נפש.

האם חייב המוסר על נזק הממון

אבל נשאר לברר, האם המוסר חייב לשלם לישראל את נזק הממון, שהרי הזיקו לשלם נזקי בנו. ונראה בזה דמעיקר הדין פטור. דהנה הא דחייב במוסר לשלם נזק הממון אף על פי שגרמא בניזיקין פטור, כיון שבמוסר דנו דינו כגרמי, כמו שכתב הרא"ש בדינא דגרמי, דבודאי הזיקו, וז"ל (בבא קמא ט, יג) "וכן דאחוי אחויי, שהראה לעובד כוכבים ממון חבריו, וברי הזיקא כאילו נתנו לתוא המכמר, דאקשיה רחמנא לתוא מכמר דודאי אין מרחמין עליו, ואין לך מעשה גדול מזה" עכ"ל.

שאף על פי שהאור זרוע כתב שקטן שהזיק חייב לשלם כשיגדיל (בבא קמא חלק ג, רמז שמו), והביאו הגהות אשרי (בבא קמא פרק ח סימן ט) וז"ל "מיהו קטן חייב לשלם כשיגדיל, וכן פרש"י לקמן בהגוזל עצים כפייה רפרם לרב אשי ששרף שטר חבריו בילדותו ואגבי מיניה גוביינא מעלייתא, וכן משמע פ' שור שנגח ד' וה' (לט ב) דקאמר רבי יוסי בר' חנינא מעלייתא אפוטרופוס וחוזרים ונפרעים מיתמי לכי גדלי, וכ"ש היכא דאזקי נפשייהו. מאור זרוע" עכ"ל, הוכחנו שם, שהיא דעת יחיד, וכל הראשונים חולקים עליו בזה, לפיכך אין קטן שהזיק חייב לשלם כלל כשיגדיל, ואפילו לא לצאת ידי שמים. ומכל מקום כתבנו שם שיש ענין על פי חסידות לשלם, ובודאי אין זה שייך למזיק גוי. ולאור זה יש לברר, האם זה שמסר לגוי, שבנו הקטן של השכן הזיקו, ועל ידי זה הפסידו ממון, האם חייב לשלם לו ממון שהזיק, והאם דינו כדין מוסר.

העולה מזה: קטן שהזיק פטור לשלם כשיגדיל, ואפילו אין צריך לצאת ידי שמים.

דין מוסר בזמן הזה

וכיון שנתבאר שקטן שהזיק פטור, אם כן יש לבאר שני ענינים: א. האם הישראל שמסר לגוי דינו כמוסר, לפי כל דיני מוסר המבוארים בחושן משפט סימן שפח. ב. אפילו אם אין דינו כמוסר, האם חייב על נזק הממון שהזיק לחבירו.

והנה לאחר העיון בלשונות הפוסקים עולה, שעיקר החשש של מוסר הוא שעל ידי מסירת ממונו של ישראל יבוא הישראל לידי סכנת נפשות, כמבואר בבבא קמא (ק"ז, א). ואף שבפתחי חושן דלהלן כתב שגם כשאין חשש נפשות יש לו דין מוסר בגלל כל הדרישות והחקירות וכדו', נראה פשוט שזה דוקא בעניני מיסים וכדו', שמוסר שהלה עובר על החוק, אבל סתם בדבר פרטי שאדם מוסר לגוי שילד הזיק את חלונו, שהוא דבר פעוט ביותר בודאי אין בזה דין מוסר.

והרי לך לשונו של הפתחי חושן (חלק ו, נזיקין, פרק ד, הערה א) "ופשוט שתפיסת גופו, והיינו שאסרוהו במאסר, הוי כמסירת גופו, אפילו כשאין חשש שיהרגוהו, דלא עדיף ממוסר ממונו, ומה שהחמירו במוסר ממון ישראל, ואינו דומה לשאר מזיק ממון, אמרו בגמרא (בבא קמא ק"ז, א) שדומה לתוא מכמר (שור הבר), שכיון שנפל למכמר אין מרחמין עליו, אף ממון ישראל כיון שנפל ביד עכו"ם אין מרחמין עליו. ובשו"ת הרא"ש כלל יז סימן א הוסיף, שאף ממון של ישראל שנפל ביד אנסיין, אין מרחמין עליו, נוטלין היום מקצתו ולמחר כולו ולבסוף מוסרין (אולי צ"ל מייסרין) אותו והורגין אותו אולי יודה שיש לו ממון יותר, הלכך הוה ליה רודף וניתן להצילו

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

העולה מזה: האב חייב לשלם על נזקי בנו, שמסתמא על דעת כן נשתתפו בבניין, כשם שאם בנו של הגוי היה מזיק, היה הגוי משלם במקום שהם בני תרבות, ועוד שיש בזה חילול ה'.

עוד טעם שהאב חייב בנזקי בנו

דהנה כתב הרמב"ם (גניבה א, י) וז"ל "ראוי לבית דין להכות את הקטנים על הגנבה כפי כח הקטן, כדי שלא יהיו רגילין בה, וכן אם הזיקו שאר נזקין" עכ"ל. וכתב המגיד משנה וז"ל "ראוי לב"ד להכות לקטנים וכו'. זה לא מצאתי מבואר, אלא נראה פשוט ואפילו למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, הני מילי בעבירות שבין אדם למקום, אבל בעבירות שבין אדם לחבירו ודאי לא, אבל מפרישין אותו כדי שלא יארע תקלה על ידו" עכ"ל. מבואר שיש לייסר קטן שהזיק.

והנה כתב המחבר באורח חיים (שמג, א) וז"ל "וקטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אף על פי שאין צריך תשובה כשיגדל, מכל מקום, טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אף על פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין (פסקי מהרא"י סי' ס"ב)" עכ"ל. וכתב המשנה ברורה (שם, ס"ק ט) וז"ל "טוב לו. קטן שגנב או שהזיק ראוי לב"ד להכותו שלא ירגיל בה [וכן חבלה וביוש וכל דברים שבין אדם לחבירו ב"ד מצווין להפרישו שלא יארע תקלה על ידו], אבל אין צריך לשלם אם אין הגנבה בעין. וכל זה מדינא, מדינא אבל לפני משורת הדין, בין שחבל בו בגופו או שהזיק לו בממונו צריך לשלם לו [ט"ז וח"א וכן משמע מהגר"א], עכ"ל.

והנה זה ברור שהחויב הוא על הקטן ולא על האב, וכן כתב בפסקי תשובות (שם, אות יד), מכל מקום אין ספק, שכיון שכשיגדיל הקטן לא יהיה בידו לשלם לגוי זה את נזקו, ללא ספק, האב הרוצה בתקנת בנו והצלחתו ושיהיה לו סייעתא דשמיא, כשם שהאב דואג לכל מחסורי בנו, בודאי ובודאי שראוי לאב שידאג שלא יהיה על בנו עון זה של נזקי ממונו, וכיון שנתבאר שגדול המזיק גוי חייב, גם קטן המזיק גוי דינו כמו כן, דלא פטרה תורה נזק גוי כלל, וראוי לאב הקטן לשלם נזקו.

העולה מזה: ראוי שקטן שהזיק ישלם נזקו, ואפילו רק נזקי גרמי, לפיכך, כיון שכשיגדיל כמעט לא מצוי שיהיה הילד יכול לשלם נזקיו לגוי זה, בודאי ראוי שהאב ישלם נזקי בנו אפילו שהזיק לגוי, דלענין נזקין אין הבדל בין גוי לישראל.

וכן כתב בשו"ת מהרשד"ם (חושן משפט סימן שלב) וז"ל "ואחר כל זאת אני אומר, דאף על גב דבמוסר מחייבין ליה אפילו שלא נשא ונתן ביד אלא שהראה ממונו חברו לבד, אפילו הכי חייב, היינו ודאי לפי שעשה מעשה הוא בעצמו, גם הנזק הוה ליה כנעשה מיד, דתכף כשהראה, מיקלא קליי, משום הכי חייב" עכ"ל, ועוד האריכו בזה הפוסקים.

וגם בזה נראה, דזה דוקא באופן זה, אבל בנידון דידן, הרבה מאוד ספקות יש אם יהיה מחייבו ממונו וכמה טעמים: א. דיתכן מאוד ששכנו הגוי יתפייס על מעשה זה. ב. יכול האב להכחיש שבנו עשה, ומי אומר שיעלה ביד הגוי להוכיח זאת. ועוד ספקות. לפיכך אין זה אלא גרמא בנזיקין בלבד דפטור. זה הנראה מעיקר הדין.

העולה מזה: אף על פי שחייבו מוסר לשלם דדינו כגרמי, כיון שודאי מזיקו, ומיד מזיקו, וקנסוהו. אבל בנידון דידן שמסר לגוי שילד שבר חלונו, אין דינו כגרמי, דמי יאמר שהגוי לא יתפייס, ומי יאמר שהגוי יוכל להוכיח שהילד הזיקו וכדו', לכן לא הוה לא גרמא בנזיקין דפטור.

הנראה לעניות דעתי בנידון זה

וכל הנראה לעיל הוא על אופן שנאמר שבאמת אבי הילד פטור והמסור הזיקו. אבל לעניות דעתי נראה בנידון דידן, שאבי הילד חייב לשלם לגוי מעיקר הדין מכמה טעמים. דהנה ביארנו בסימן קל שקטן שהזיק בחנות, חייב אבי הילד לשלם ואינו יכול לפטור את עצמו בטענה שלא חייב על נזקי הקטן, כיון שעל דעת כן הניחו בעל הבית להכנס לחנות, רק אם יקבל על עצמו אחריות נזקי בנו. לפי זה נראה לי, כיון שבדיניהם אבי הילד חייב על נזקי בנו, ואפילו אם לא מן הדין, כך הן נוהגים, ואם היה בנו של הגוי מזיק, ללא ספק היה הגוי משלם, לכן על דעת כן השתתפו בבניין, שכל אחד יהיה אחראי על מעשי בנו.

זאת ועוד, אין לך חילול ה' גדול מזה, שהבן מזיק חלון השכן, והאב אינו משלם ואינו מוכיחו, והרי אפילו בהפקעת הלוואתו פסק המחבר (חושן משפט שמח, ב) וז"ל "טעות עובד כוכבים, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואתו, מותר, ובלבד שלא יודע לו, דליכא חילול השם" ע"כ, ובהרבה מקומות חששו חכמים לחילול ה', בפרט במקום באנשים בני תרבות אפילו שהם גוים, אין לך חילול ה' גדול מזה, וחייב האב לבקש סליחה מהגוי ולשלם על נזק בנו, וזה ממש מעיקר הדין, לפיכך נפל בבירא כל המשא ומתן, דלא מיבעיא שאינו מסור, אלא האב הוא זה שלא נהג כשורה.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

דינים העולים:

יש אומרים שבזמן הזה אין דין מוסר במקום שיש שלטון וחוק. מכל מקום, יש אומרים שגם בזמן הזה יש חשש שעל ידי הדרישות והחקירות וכדו' יבוא לידי מאסר שהוא חשש פיקוח נפש, לכן גם בזמן הזה יש דין מוסר. אבל המוסר לגוי פרטי שילד הזיקו, אין בזה דין מוסר, שאין בזה כל חשש פיקוח נפש.

ו. אף על פי שחייבו מוסר לשלם דדינו כגרמי, כיון שודאי מזיקו, ומיד מזיקו, וקנסוהו. אבל בנידון דידן שמסר לגוי שילד שבר חלונו, אין דינו כגרמי, דמי יאמר שהגוי לא יתפייס, ומי יאמר שהגוי יוכל להוכיח שהילד הזיקו וכדו', לכן לא הוה לא גרמא בניזיקין דפטור.

ז. האב חייב לשלם על נזקי בנו, שמסתמא על דעת כן נשתתפו בבניין, כשם שאם בנו של הגוי היה מזיק, היה הגוי משלם במקום שהם בני תרבות, ועוד שיש בזה חילול ה'.

ח. ראוי שקטן שהזיק ישלם נזקיו, ואפילו רק נזקי גרמי, לפיכך, כיון שכשיגדיל כמעט לא מצוי שיהיה הילד יכול לשלם נזקיו לגוי זה, בודאי ראוי שהאב ישלם נזקי בנו אפילו שהזיק לגוי, דלענין נזקין אין הבדל בין גוי לישראל.

א. ממון של ישראל שהזיק לממונו של גוי פטור. ויש לחקור, אם אדם המזיק ממון גוי חייב, כמו שגזל גוי אסור מהתורה, וחייב להשיב. או שדומה להפקעת הלואתו שמותרת ואין צריך להשיב.

ב. אדם המזיק ממון גוי חייב, לפיכך, אם שאל אחד סוס מגוי, ובא אחר והזיקו, חייב לשלם לשואל כפי שומת בית דין בפחת הנזק, ואם הגוי מוציא ממנו בערכאות יותר משומת בית דין, פטור המזיק לשלם יותר משומת בית דין.

ג. ישראל שהיה חייב ממון לגוי מחמת הלוואה, או נזק, וישראל אחר גילה לגוי היכן הישראל, והוציא הגוי ממנו את הממון שחייב לו, אין על הישראל המוסר דין מסור, ופטור מכל תשלום, כיון שלא הזיקו. אף על פי שהיה חשש שיוציא ממנו יותר.

ד. קטן שהזיק פטור לשלם כשיגדיל, ואפילו אין צריך לצאת ידי שמים.

ה. עיקר דין מוסר ממון חבירו שהחמירו בו כל כך, הוא דוקא מחשש שהנמסר יבוא לידי סכנת נפשות, לפיכך

